

1.) NASELITEV AMERIŠKE CELINE

- **Čas:** 30'000 – 20'000 let pr. Kr. (Znanstveniki čas premaknili v 50'000 – 40'000 let pr. Kr.)
- **Prostor:** severovzhodna Azija in Severna Amerika
- **Značilnosti:**
 - Omogočen prehod zaradi poledenitve (ledena doba).
 - DNK pokazal sorodstvo ameriških staroselcev s sibirskimi plemeni (Polinezijci, Japonci, Evropejci).
 - Naseljevanje v več valovih, iz več središč – del evropskega prebivalstva v mlajšem paleolitiku

2.) PRVI POLJEDELCI

- **Čas:** 8 tisočletje pr. Kr.
- **Prostor:** srednji in južni del današnje Mehike in Andov
- **Značilnosti:**
 - V **Mehiki** in severnem delu S. Amerike so gojili:
 - koruzo(z križanjem izboljšali), fižol, buče, avokado in papriko.
 - purane, pse, čebele, (udomačili)morske prašičke, lame in alpake.
 - Vzdolž **Andov** so gojili:
 - buče, krompir, koruzo, fižol in bombaž.

2.1) Začetki uporabe kovin, trgovina

- **Značilnosti:**

- lončarska obrt (najprej v J Ameriki, razširitev)
- uveljavitev tkalstva in pletarstva
- obdelava kovin okrog 2100 pr. Kr. : v Andih s tehniko tolčenja obdelovali zlato, ob Velikih jezerih obdelovali baker
- razvoj menjalne trgovine z redkimi kovinami (kremen, žad), soljo, pridelki, školjkami.

3.) OLMEKI

- **Čas:** 2 tisočletje pr. Kr.
- **Prostor:** vzdolž južne obale Mehškega zaliva(prva ustvarjena mestna kultura)
- **Značilnosti:**
 - poznali so igre z žogo(kasneje prevzeli Maji, Azteki itd.)
 - verovali v več bogov(politeizem) -podoba pol človek, pol žival. Žrtvovali so jim ljudi.
 - iznašli sistem zapisovanja števil in prvo obliko pisave(zadnja stoletja pred Kr.-oboje izpopolnili Maji).
 - na dvignjenih ploščadih so bile zemljene piramide, svetišča(zbirale množice, verski obredi)
 - Oleška kultura se je razširila na mehiško višavje, do Pacifika, postavili temelje za razvoj preostalih mezoameriških kultur.

4.) CHAVIN

- **Čas:** 900 - 400 pr. Kr.
- **Prostor:** sever današnjega Peruja
- **Značilnosti:**
 - Chavinska civilizacija imenovana po obrednem središču v današnjem Chavinu de Huantarju.
 - tempeljske ploščadi, piramide s podzemnimi sobanami in galerijami
 - našli so kipce božanstev v podobi živali iz tropskega deževnega gozda, ne v obliki živali iz gorskega okolja.
 - upodobitve bogov, ki združujejo lastnosti več bogov (lončenine, tkanine)

Mesto bogov - TEOTIHUACAN

- **Čas:** 1-7 stoletje po Kr.
- **Prostor:** mehiško višavje
- **Značilnosti:**
 - imel je več kot 100 000 prebivalcev(bil največje mesto obeh Amerik)
 - razvita trgovina in obrt (umetelni izdelki iz gline, noži)
 - vladarji ohranjali oblast z močno vojsko
 - mesto je zasnovano v obliki pravokotne mreže (Sončeva in Lunina piramida)
 - stavbe belili z apnom, krasili s slikami
 - igrali so igre z žogo - namen zagotavljati kozmični red, poraženo moštvo žrtvovali Bogovom.

Mochejska kultura

- **Čas:** 1 tisočletje po Kr.(okoli 100-800 let)
- **Prostor:** dolina reke Moche v severnem Peruju(Andi)
- **Značilnosti:**
 - polja so umetno namakali
 - pridelovali so krompir, koruzo, manioko
 - kovači obvladali tehniko tolčenja, vlivanja in modeliranja (baker,srebro,zlato)
 - razvito lončarstvo
 - dobro organizirana, hierarhično urejena družba
 - oblast imeli vladarji in svečenik(moč razvidna iz bogatih grobnih pridatkov)

Kultura TIAHUANCO

- **Čas:** 1500 pr. Kr.(razcvet po letu 400)
- **Prostor:** jezero Titicaca, nadmorska višina 3700m
- **Značilnosti:**
 - slovita Sončeva vrata zgrajena iz kamnitih klad(težkih več ton)
 - mesto s trgi, stolpičaste piramide, stebrišča, monolitni kipi bogov
 - prebivalci so se preživljali z namakalnim poljedelstvom
 - gojili so Lame in alpake
 - razviti sta bili KERAMIČNA in TKALSKA OBRT.
 - Izdelovali zlat nakit s turkiznimi okraski.

Majevska civilizacija

- **Čas:** 150 pr. Kr.
- **Prostor:** nižavje potoka Jukatan in višavjih Gvatemale, Salvadorja in jugovzhodne Mehike.
- **Značilnosti:**
 - mesto El Mirador bilo **prvo** središče civilizacije
 - preko mesta močne trgovske poti na vse strani civilizacije, trgi osrednji in upravni del mesta
 - gojili so: koruzo, buče, fižol, papriko, manioko, bombaž
 - bogastvo z lesom in razvit lov (gojili so srnjad in drugo divjad)
 - **eno od vodilnih** mest je bilo Tikal (80 000 prebivalcev)
 - sredi mesta so bile tri piramide (osrednje dogajanje), pod njimi grobnice
 - gradili palače in stanovanjska poslopja za plemiče, obrtnike, trgovce
 - kralji imeli vrhovno svečeniško in posvetno oblast, nosili nakit v obliki živalskih glav in perjanic
 - obrtniki sloveli (keramični izdelki, kipci iz žada, tkanine, nakit, pernato okrasje)
 - kmetje polja namakali, izsuševali močvirja, gnojili z blatom in muljem, terasasta polja, gojili ribe srnjad
 - razvili natančen koledar, svoje štetje let (začetek: 13. avgust 3114 pr. Kr.), poznali so sistem zapisovanja števil (tudi 0), kolesa najbrž niso poznali
 - opazovali nebo (znali napovedati mrke), žrtvovali so ljudi.
 - Do leta 900 propadla osrednja in J mesta, S ohranila do španske osvojitve

Graditelji GOMIL – kultura Adena

- **Čas:** 700 pr. Kr.
- **Prostor:** vzhodna gozdnata območja Severne Amerike
- **Značilnosti: Uč. 186**
 - gradili so GOMILE v obliki krogov, petkotnikov, vijug(visoke 20 m, premer več 100 m)
 - V gomilah vkopani grobovi premožnih + bogati pridatki(tam odvajali verski obredi).
 - Nosilci te kulture so se preživljali s kmetijstvom, trgovino(območje v Mehiškem zalivu, ob Velikih jezerih).
- *Leto 100 – 800 pr. Kr.:* adensko kulturo je zamenjala kultura Hopewell(gomile široke tudi 500 m)
- Živeli v vaseh(preživljanje s kmetijstvom).
- *Obredi:* kajenje s kamnitimi pipami, okrašene s podobami bobrov in medvedov.
- Razne gomile spremenili v utrdbe.
- Jugožahod S Amerike(1. tisočletje) poznali namakalno poljedelstvo, izdelovanje keramične posode(stilizirane podobe ljudi in živali).
- Prevezeli so igre z žogo